

ГРАД - ФОРМЕ И ПРОЦЕСИ

Аутор: др Александра Ступар

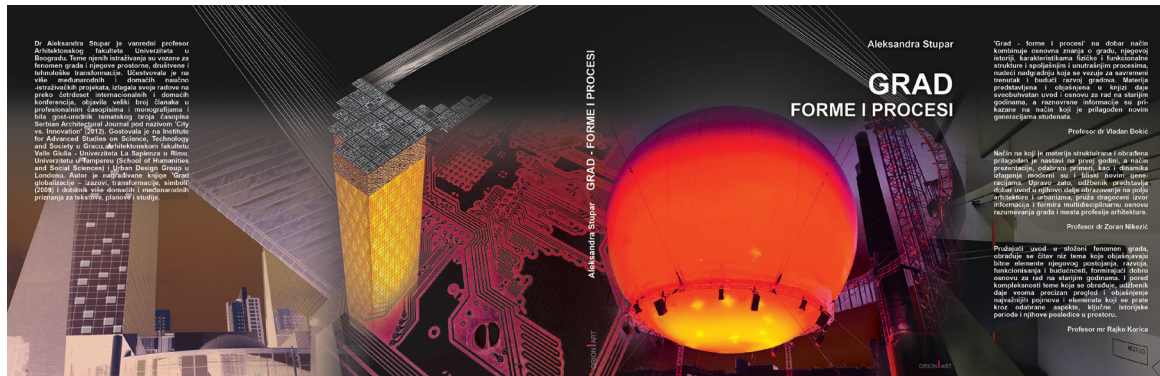
Издавач: Орион арт, Београд, 2016.

Рецензенти: професор др Владан Ђокић, професор др Зоран Никезић, професор мр Рајко Корица

Дизајн/графичко уређење: Александар Грујичић

Графички прилози: Иван Симић, Александар Грујичић

Насловна страна, илустрације поглавља: Тихомир Дичић

Жири у саставу: проф. др Александар Кадиевић, проф. др Милан Ракочевић, др Александар Станичић, Љиљана Ђинкул и проф. др Милица Костреш, председница жирија, имао је част и задовољство да пажљиво прочита и вреднује девет пристиглих радова у категорији критичко-теоријских текстова о архитектури. Радови проф. др Дарка Ребе (*Улични системи и урбана морфологија*), др Злате Вуксановић-Мацура и др Весне Миле Чолић-Дамјановић (*Социјално становање у Србији: Алтернативни модели доступни најугроженијим породицама и дискриминисаним женама*), проф. мр Рајка Љ. Корице и доц. др Данила С. Фурунџића (*Инфраструктура: Независни шински систем - Метросистем - Пројекат Београдског метроа*), проф. др Александре Ступар (*Град: Форме и процеси*), Александре Мокрањац (*The Architect Milan Lojanica's Belgrade Realm and Visions – From a Graduation Project to JulinoBrdo and Gočlaw, 1962–1972, Београдски светови и визије архитекта Милана Лојанице, од дипломског рада до Јулиног брда и Гоцлава, 1962–1972*), др Бранка Бурмаза (*Concept of a Device as an Analytical Tool in Research of Architectural Queer Space*), др Владимира М. Парезанина (*Метафоричка интерпретација идеје критичког регионализма у делу архитекте Ранка Радовића*), др Дијане Милашиновић Марић (*Полетне педесете у српској архитектури*) и др Бранислава Фолића (*Нова школа архитектуре у Београду*), сви су одговорили на формалне критеријуме Правилника Награде Ранко Радовић, обрађујући разнолике и веома важне теме савремене архитектуре и градограђења.

Без обзира на припадност различитим категоријама – од радова публикованих у научним часописима, преко уџбеника, до монографија, у свим кандидатним делима је јасно заступана и наглашена потреба за систематичним и критички постављеним истраживањима у нашој средини, усмереним ка, мање или више истраженим, феноменима, периодима, просторима и објектима, па чак и личностима – темама које заједно граде сложу савремену локалну и глобалну архитектонско-урбанистичку стварност.

Руководећи се, пре свега, критеријумима свеобухватности, теоријске слојевитости и интердисциплинарног распона тема, иновативности и заступљености критичке мисли, те литерарног квалитета, жири је једногласно донео одлуку да се Награда Ранко Радовић у категорији критичко-теоријских текстова у архитектури додели проф. др Александри Ступар за публикацију *Град: Форме и процеси* у издању *Орионарта*, 2016. године. Систематично и методолошки јасно, на 137 страна текстуалног излагања, употпуњеног квалитетним графичким прилозима, ауторка обрађује феномене савременог града, тражећи у њима, осим актуелности, истовремено и континуитет у односу са прошлим временима. На овом пољу рад проф. др Ступар оличава иновативан и савремен приступ истраживању развоја градова и урбанизма као научне дисциплине уопште. Ауторка промовише нову тенденцију у свету данас – да се „глобална“ историја архитектуре и урбанизма представља и изучава „хоризонтално“ – паралелно

упоређујући различите светске културе, градове и објекте – уместо „вертикално“ – временски линеарно и кроз европоцентричну историју света. Управо је овакав приступ, обележен специфичним и методолошки савременим повезивањем сталности и промена, препознат као посебан квалитет дела, које експликативном слојевитошћу превазилази предодређени профил уџбеника, па је, осим примарној читалачкој публици, вишеструко подстицајан и ужим експертским круговима, будући да садржи суптилна уопштавања и узорну критичку проблематизацију предметне грађе. Разложно подељена на пет тематских поглавља која се проблемски прожимају, публикација сублимира напоре генерација тумача да осветле процесе формативног дефинисања и функционалног развоја градова. Као водећи домаћи стручњак за феноменологију архитектонске глобализације, проф. др Ступар је и овом приликом демонстрирала свој критички потенцијал, усмерен на преиспитивање минулих и савремених градоградитељских токова. Оно што публикацију чини особеном јесте висок степен актуализације заступљене у елаборацији разматраних тема. Избегавајући традиционалну фактографску исцрпност, определила се за концизан критички преглед фундаменталних појава. Уместо детаљног историографског наратива, кључне чиниоце урбаног развоја посматра хронолошки континуално, са дигресијама које преиспитују њихов дијахронијски еволутивни међуоднос. Проблематизација је сажета, уз издвајање покретачких феномена који су градску цивилизацију водили напред. Одабране појаве сагледане су објективно, сходно свом значају, задржавајући читаочеву пажњу раслојавањем елаборације са више аналитичких почетака. Тема је, најпре, дефинисана у историјском материјалном и концептуалном контексту, а урбани преображаји представљени су кроз главне епохе и културе, уз инсистирање на одликама које их суштински одређују. При томе се ауторка не везује за познате покретачке личности (градитеље, наручиоце, теоретичаре, конзументе), већ за шире процесе који генеришу променљивост форми и функција. У креирању и мењању градова, приоритет придаје колективитету уместо ауторитету и ствараоцу. У даљем току текста преовлађују разматрања идеолошких и економских одредница простора, као и изазова са којима се суочава савремена градска заједница. Урбани простор се посматра у светлу технолошких иновација које на њега традиционално утичу, а све заступљенија неравнотежа између природне и вештачке (изграђене) средине сагледава се из различитих углова. Следе анализе морфологије и структуралности архитектонског оквира урбаног живота, при чему се акцентују феномени трансформације, развоја форме и њеног утицаја на креирање пожељног друштвеног идентитета. Основни елементи градског простора (кућа, парцела, јавне површине и блок), посматрају се у типолошком и интегралном

урбанистичком контексту. Ауторка се даље фокусира на нове, уместо очекиване и углавном објашњене историјске формативне константе. Нови градови се анализирају са становишта енергетске, економске, еколошке и просторне одрживости, која све више зависи и од осетљивих политичких стратегија. Урбани сегменти се посматрају кроз интервенције и демократски профил одлука, док се дужна пажња посвећује урбаној обнови и регенерацији. Неформални приступи и иницијативе се коментаришу кроз глобалне платформе и регионалне одјеке, те уз анализу утицаја на појаву темељних друштвених иновација. Целина се ефектно закључује, уз актуелизовање осетљивих питања материјалне и виртуелне презентације градова, односно борбе између трајног и ефемерног која се у њима све изразитије заоштрава. Одсуство устаљеног европоцентризма (односно англоцентризма), уз настојање да се аналитички фокус прошири на мање познате светске културе, ауторкин дискурс чини оригиналним и равномерним. Библиографија изложена на крају књиге, уз научни апарат презентован у поглављима, целину обогаћује у методолошко-информативном погледу, стварајући основу за даља критичка тумачења. То нарочито важи за промишљања урбанистичких дилема актуелног глобалног раздобља, темељној инспирацији проф. др Ступар у дужем периоду њеног научно-истраживачко града.

Публикацијом *Град: Форме и процеси* ауторка покреће слојевиту дискусију, уз суштинско повезивање подтема у конзистентну и промишљену целину која је неопходна за разумевање сложених урбаних процеса данашњице. Подстицајно за формирање исправног и проактивног личног и професионалног става код примарне читалачке публике – студената, и промовишући есенцијалне вредности урбаног, дело позива и заинтересоване савременике да га проуче и да се укључе у више него потребну дискусију о савременом граду. Сви наведени квалитети определили су жири да награду додели проф. др Александри Ступар, сматрајући да одговара високим стандардима архитектонске писане речи које је сам проф. др Ранко Радовић поставио својим радом. Његово име је и данас синоним за промишљеност, луцидност и неуморну посвећеност струци, како у Србији тако и далеко ван граница националног културног миљеа. Овакав приступ подиже критеријуме веома високо, али то јесте једини и апсолутно неопходан начин за одбрану висококвалитетне архитектонске мисли, у коју сврху је награда и установљена.

Извештај жирија награде Ранко Радовић за категорију критичко-теоријских текстова у архитектури:

проф. др Милица Костреш
проф. др Александар Кадивијевић,
проф. др Милан Ракочевић,
др Александар Станичић,
Љиљана Ћинкул

